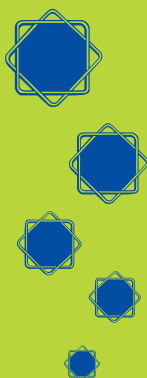

Teoretické minimum

k úpravě poměrů občanských sdružení
od účinnosti nového občanského zákoníku

Mgr. Alena Hájková

1. ÚVOD

Úvodem mi dovoluňte konstatovat několik skutečností, důležitých pro správné ucho-
pení následujícího textu.

Text, který se chystáte číst (studovat, použít při revizi stanov) **nenahradí nastudo-
vání příslušných ustanovení zákona č. 89/2012 Sb.** občanský zákoník a ani to není
jeho smyslem. Berte jej spíš jako „přívodce“ k textu zákona nebo jako soupis dopo-
ručení k tomu, co v zákoně nepřehlédnout, na co se zaměřit, jak některá ustanovení
zákona uchopit.

Text si přečtete celý, i když to vypadá, že by stačila jen určitá kapitola (není dlou-
hý, mělo by to jít poměrně rychle). **Některé souvislosti se dají „vyčíst“ až když se
seznámíte s celou problematikou.** Podobně je to i s textem zákona. Nespokojte se
s tím, že přečtete konkrétní ustanovení, studujte a snažte se porozumět celému
tématu.

Provádění změn stanov nepodceňujte. Obzvlášť má-li stávající občanské sdružení
složitější organizační strukturu – tj. vždy, **pokud má organizační jednotky, konzul-
tujte změny stanov**, ne-li ve fázi přípravy, tak alespoň výsledný výstup, **s právníkem**.
Ušetříte si tím v budoucnu rozhodně čas a možná i peníze.

2. OBECNÉ INFORMACE

Předpis, který je pro budoucí fungování stávajících občanských sdružení tak klíčový, je **zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník** (dále jen „NOZ“ – nový občanský zákoník), který by měl nabýt účinnosti (tj. měli by se podle jeho ustanovení všichni řídit) dne 1. 1. 2014.

Pozornost, kterou si v souvislosti s občanskými sdruženími vysloužil, má základ v následujících ustanoveních:

- zrušující ustanovení **§ 3080 bod 154.**, kterým se **zrušuje zákon** č. 83/1990 Sb. o sdružování občanů (na jehož základě stávající občanská sdružení existují) a
- přechodné ustanovení **§ 3045 odst. 1**, jenž stanoví, že účinností NOZ se sdružení podle zákona o sdružování občanů **považují za spolky ve smyslu NOZ** (dále jen „Spolky“)

Z těchto dvou krátkých ustanovení vyplývá „zemětřesení“ pro stávající občanská sdružení, neboť se od samého základu změní právní důvod jejich existence. Jak ze shora uvedeného vyplývá po účinnosti NOZ (od 1. 1. 2014) budou tyto subjekty existovat na základě tohoto kodexu a nikoliv na základě zvláštního zákona, a zároveň se změní jejich právní forma – nadále to nebudou občanská sdružení, ale Spolky.

V rámci NOZ nalezneme právní úpravu Spolků především ve zvláštních ustanoveních pro Spolky § 214 - § 302. Jejich zvláštnost spočívá v tom, že úprava v nich obsažená se vztahuje výhradně na Spolky. Na Spolky se totiž vztahují rovněž další ustanovení, a to obecná ustanovení o právnických osobách a obecná ustanovení o korporacích. Z těchto obecných ustanovení je pro Spolky závazné vše, *co není ve zvláštních ustanoveních upraveno jinak*.

Obecně lze říci, že úprava v NOZ je oproti stávající úpravě nepochybně komplexnější, ale složitější. Klade vyšší nároky na uspořádání poměrů Spolků, což do budoucna pravděpodobně znesnadní přístup k této tradiční formě sdružování, na druhou stranu by to však mělo přispět k průhlednosti a důvěryhodnosti těchto subjektů.

Shora zmíněné „vyšší nároky“ jsou reprezentovány zákonným minimem, které musí spolek splňovat, aby byl považován za Spolek podle zákona a náležela mu práva s tím spojená. Ve stávající zákonné úpravě je zákonné minimum pro vznik a zánik občanského sdružení rovněž stanoveno, ale v mnohem užším smyslu. Podle stávající právní úpravy jsou podmínkami pro vznik, fungování a zánik občanského sdružení pouze tyto podmínky 3 osoby, stanovy, registrace u ministerstva vnitra a pro zrušení naplnění jednoho z důvodů pro rozhodnutí o zániku. Tato zákonná úprava ponechává zcela stranou vnitřní poměry občanského sdružení a zároveň ponechává úplnou samostatnost (právní subjektivitu) organizačním jednotkám občanského sdružení, pokud jsou stanovami zřízeny a právní subjektivita je jim stanovami „dána“. Tento stav nová zákonná úprava (účinná od 1. 1. 2014) v jeho základech mění. Stanoví zákonná pravidla i pro vnitřní poměry Spolku, od nichž se nelze odchýlit (kogentní ustanovení) nebo v lepším případě, která platí, pokud stanovy Spolku nestanoví něco jiného (dispozitivní ustanovení) a toto zákonem stanovené minimum je závazné.

Občanské sdružení registrované ke dni účinnosti NOZ u ministerstva vnitra, se tedy považuje od účinnosti NOZ za Spolek (viz. ustanovení § 3045 odst. 1 NOZ) je povinno přizpůsobit své stanovy ustanovením NOZ do tří let od účinnosti NOZ (tj. do 1. 1. 2017). **POZOR! Výjimkou jsou ustanovení stanov, která jsou v rozporu s kogentními ustanoveními NOZ**, ta pozbývají závaznosti již s účinností NOZ – tedy 1. 1. 2014¹.

Do 1. 1. 2014 je tedy potřeba provést kontrolu, zda stávající stanovy občanského sdružení obsahují ustanovení, která nejsou v souladu s kogentními ustanoveními NOZ (viz. níže - kapitola 4.) a v případě potřeby stanovy (ustanovení, u kterých je to třeba) změnit.

Jinak by občanské sdružení mohlo mít po účinnosti NOZ ve stanovách neplatná (= neaplikovatelná, nevymahatelná) ustanovení, což může být samozřejmě na škodu.

1 viz. ustanovení § 3045 odst. 2 NOZ

3. EXKURZ DO USTANOVENÍ NOZ O PRÁVNICKÝCH OSOBÁCH A KORPORACÍCH

Proč? – Protože SPOLEK je podle NOZ zařazen mezi PRÁVNICKÉ OSOBY a tak se na něj přiměřeně vztahují obecná ustanovení o právnických osobách (tj. § 118 – 209) ve všech záležitostech, které nejsou výslovně upraveny zvláštními ustanoveními o Spolcích (tj. § 214 – 302 NOZ).²

Jde především o tato ustanovení NOZ:

- a) ustanovení §§ 118 – 209 - obecná ustanovení k právnickým osobám celkově
- b) ustanovení §§ 210 – 213 - obecná ustanovení o korporacích³, protože Spolek je z hlediska právní teorie právě korporací.

Ad a) (§§ 118 – 209 NOZ) – obecná ustanovení o právnických osobách

- PO (tj. i spolek) má právní osobnost (tj. způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti) od svého vzniku do okamžiku zániku. Přitom vznik i zánik je vázán na zápis do veřejného rejstříku.
Občanské sdružení registrované ke dni účinnosti NOZ u ministerstva vnitra, se považuje od této účinnosti za Spolek – tj. považuje se za zapsané v příslušném veřejném rejstříku a nemusí znovu žádat, aby bylo jako Spolek do rejstříku zapsáno. Vyplývá z toho, že stávající občanská sdružení nepozbývají účinnosti NOZ svou právní subjektivitu, ale tato jim zůstává a je dále označována termínem „právní osobnost“.
Neplatí to ale automaticky i pro organizační jednotky s právní subjektivitou (od účinnosti NOZ nazývané „**pobočné spolky**“) – ty musí (hlavní) Spolek nechat do rejstříku zapsat, a to do 3 let od účinnosti NOZ (viz. ustanovení § 3045 odst. 2) jinak jejich právní osobnost 1. 1. 2017 zanikne; podrobněji o tom níže, viz odstavec 4. 2. 1.
- ustanovení §§ 120 a 121 obsahují pravidla pro zápis údajů do veřejného rejstříku a podmínky, které platí pro závaznost takto zapsaných údajů
- další ustanovení (§ 122 a násl.) pak podrobněji upravují, zejména:
 - název právnické osoby
 - sídlo právnické osoby a jeho přemístění
 - účely pro něž je zakázáno založit právnickou osobu (rozněcování nenávisti a nesnášenlivosti a další)
 - označení právnické osoby jako veřejně prospěšné
 - obecné zásady tvorby, ustavení a rozhodování orgánů právnické osoby – např.:

2 Pro lepší představu jeden příklad: „zrušení Spolku“ - zvláštní ustanovení NOZ o zrušení Spolku (§ 268) obsahuje jen speciální úpravu důvodů, pro něž může být spolek zrušen soudem, ale ve všem ostatním (způsoby zrušení, další důvody zrušení, povinnost provést po zrušení likvidaci a další) se tato problematika řídí ustanoveními obecnými o zrušení právnické osoby (tj. § 168 – 173 NOZ).

3 **Korporace** = právnická osoba tvořená společenstvím osob x **Fundace** = právnická osoba tvořená účelově určeným majetkem (typicky nadace)

- ustanovení § 152 – orgány PO mohou být individuální nebo kolektivní
- ustanovení § 156 – způsob rozhodování, usnášeníschopnost a odpovědnost členů za rozhodnutí kolektivního orgánu
- ustanovení § 159 – zakládá odpovědnost členů voleného orgánu za „kvalifikovaný“ výkon funkce, kterou přijmou⁴
- jednání za právnickou osobu – zejména:
- ustanovení § 161 – povinnost zástupce PO prokázat oprávnění jednat za ni (předložit plnou moc), jestliže oprávnění nevyplývá již z okolností (např. pokud za PO jedná statutární orgán, zapsaný ve veřejném rejstříku)
- ustanovení § 162 – „presumpce platnosti“ úkonu učiněného členem orgánu PO způsobem zapsaným ve veřejném rejstříku = i kdyby s úkonem (např. uzavřením smlouvy) PO nesouhlasila, byl-li proveden osobou k tomu oprávněnou a způsobem zapsaným ve veřejném rejstříku, je pro PO závazný a nemůže vůči třetím subjektům namítat neplatnost smlouvy z důvodu nedodržení interních pravidel, kterého se při provádění úkonu (podpisu smlouvy) dopustila jednající osoba
- ustanovení § 163 - stanoví, že **statutárnímu orgánu náleží veškerá působnost, kterou** zakladatelské právní jednání (v případě Spolku jsou to stanovy), zákon nebo rozhodnutí orgánu veřejné moci **nesvěří jinému orgánu právnické osoby;**
- ustanovení § 164 – člen statutárního orgánu může PO zastupovat ve všech záležitostech
- ustanovení § 165 – obsahuje obecné zásady zastoupení PO jejími zaměstnanci
- ustanovení § 167 – představuje základ pro odpovědnost PO za závazky vzniklé z protiprávního jednání člena voleného orgánu, zaměstnance nebo jiného jejího zástupce
- zrušení právnické osoby – kromě jiných možností také dobrovolné rozpuštění PO na základě rozhodnutí příslušného orgánu (za „příslušný orgán“ je v tomto případě NOZ považován „nejvyšší orgán spolku“, pokud stanovy neurčí orgán jiný)
 - přeměny právnických osob
 - zánik právnické osoby
 - likvidace PO

Ad b) §§ 210 – 213

obecná ustanovení o korporacích

- z těchto ustanovení, bych zdůraznila ustanovení § 212 odst. 1, které je základem pro zákonnou povinnost člena korporace chovat se vůči korporaci čestně a zachovávat její vnitřní řád (respektovat stanovami poskytnutá práva a uložené povinnosti; vázanost člena interními předpisy Spolku). Přitom základem

⁴ § 159 odst. 1 NOZ: „Kdo přijme funkci člena voleného orgánu, zavazuje se, že ji bude vykonávat s nezbytnou loajalitou i s potřebnými znalostmi a pečlivostí. Má se za to, že jedná nedbale, kdo není této péče řádného hospodáře schopen, ač to musel zjistit při přijetí funkce nebo při jejím výkonu, a nevyvodí z toho pro sebe důsledky.“ – takže žádné výmluvy... Přitom „Má se za to, že jedná nedbale“ = je odpovědný a tedy postižitelný, pokud neprokáže opak.

této povinnosti je dobrovolný závazek člena, který vzniká přijetím členství v korporaci (jako by přijetím členství byla mezi korporací a přistoupivším členem uzavřena smlouva...). Na základě tohoto ustanovení je možné ukládat členům povinnosti, popř. vyvozovat důsledky z jejich porušování (důsledky, které jsou předem zakotveny ve stanovách, např. vyloučení ze sdružení)

Shora uvedená ustanovení NOZ, která se vztahují i na spolek, jsou převážně kogentního charakteru. Je tedy třeba **prověřit soulad stanov s těmito ustanoveními, protože ustanovení, která s nimi nejsou v souladu pozbudou s účinností NOZ platnosti⁵.**

Pochopitelně, že ani v této kapitole uvedená ustanovení, byť ve spojení se zvláštní úpravou NOZ, která je předmětem kapitol dalších, nepředstavuje úplně kompletní výčet ustanovení NOZ, která se na Spolek vztahují (při své činnosti vstupuje do různých vztahů upravených dalšími ustanoveními NOZ a mnoha jiných zákonů), ale z těch ustanovení, která se týkají existence a fungování spolku jako subjektu právních vztahů, by to měla být aktuálně všechna.

5 viz. ustanovení § 3041 odst. 2 NOZ

4. ZVLÁŠTNÍ USTANOVENÍ NOZ O SPOLKU (§ 214 – 302 NOZ)

Ustanovení § 214 – 302 NOZ obsahují zvláštní úpravu pro spolek. Ustanovení je možné rozdělit na kogentní (od jejich obsahu se nelze odchýlit) a dispozitivní (zákonná úprava platí, pokud stanovy spolku neurčují jinak).

Ustanovení stanov spolku, která budou ke dni účinnosti NOZ (1. 1. 2014) v rozporu s kogentními ustanoveními NOZ, se stávají účinností NOZ neplatnými. Proto je třeba se na ně do konce roku zaměřit a ověřit, zda a jaká ustanovení je potřeba do účinnosti NOZ upravit a uvést do souladu s úpravou, kterou NOZ obsahuje a tuto změnu provést, aby od účinnosti NOZ nebyla některá ustanovení stanov Spolku neplatná.

4. 1. KOGENTNÍ USTANOVENÍ

Za kogentní je třeba považovat tento obsah zvláštních ustanovení §§ NOZ o spolcích:

- pro založení spolku
 - 3 osoby
 - společný zájem, který je motivuje se spolčit (je určujícím pro hlavní činnost spolku) v samosprávném a dobrovolném svazku členů
 - shoda těchto osob na obsahu stanov (minimálně název a sídlo, účel, práva a povinnosti členů nebo způsob jakým budou vznikat, statutární orgán)
 - název spolku musí obsahovat slova „spolek“, „zapsaný spolek“ nebo alespoň zkratku „z. s.“
 - účel a činnost v souladu s ustanovením § 145 NOZ (to je ustanovení o právnických osobách, a tedy i spolcích, které je zakázáno založit pro škodlivost činnosti)
 - soulad stanov s ustanovením § 215 NOZ o dobrovolnosti spolčování („Nikdo nesmí být nucen k účasti ve spolku a nikomu nesmí být bráněno vystoupit z něho.“)
- pro vznik spolku
 - zápis do veřejného rejstříku
- činnost spolku
 - hlavní činnost spolku může být jen uspokojování a ochrana těch zájmů, k jejichž naplňování je spolek založen
 - činnost provozovaná vedle hlavní činnosti může spočívat v podnikání nebo jiné výdělečné činnosti, pokud je jejím účelem podpora hlavní činnosti nebo hospodárné využití majetku spolku
 - zisk z činnosti spolku může být použit pouze pro spolkovou činnost včetně správy spolku
- členství ve spolku
 - vznik členství – přijetím
 - zánik členství – vystoupením, vyloučením
 - přijetím členství – člen vyjadřuje vůli být vázán stanovami
 - právo člena ve stanovené lhůtě nechat soudem přezkoumat rozhodnutí spolku o svém vyloučení

- vznikem členství v pobočném spolku vzniká i členství v hlavním spolku; to platí i o zániku členství
- orgány spolku
 - statutární orgán – musí být určen již při založení spolku ve stanovách
 - nejvyšší orgán – musí mít každý spolek (je jím členská schůze, pokud stanovy neurčí jinak)
 - právo člena i dalších osob ve stanovené lhůtě navrhnout soudu, aby vyslovil neplatnost rozhodnutí orgánu spolku pro rozpor se zákonem nebo se stanovami, nelze-li se dovolat neplatnosti u orgánů spolku
- zrušení a přeměna spolku
 - přiměřeně podle ustanovení obecných pro právnické osoby – ustanovení § 168 a násl. NOZ
 - a podle ustanovení zvláštních pro spolky – ustanovení § 268 a násl. NOZ
- zánik spolku
 - výmazem z veřejného rejstříku na návrh likvidátora

Od ustanovení NOZ upravujících shora uvedené okruhy se nelze odchýlit. Představují minimum, které alespoň musí být v rámci fungování spolku zachováno. Tento stanovený rozsah nemůže být vyloučen nebo omezen (způsob vzniku členství „přijetím za člena“ musí existovat vždy).

Poznámky k některým shora uvedeným kogentním ustanovením NOZ o Spolcích:

K názvu Spolku

Stávající spolky mají pro změnu názvu stanovenu lhůtu do 2 let od účinnosti NOZ – tj. do 1. 1. 2016;

Z tohoto pravidla je stanovena výjimka pro spolky, jejichž název odporuje ustanovením NOZ, ale které své označení užívají již dlouho, je pro ně příznačné a nehrozí zaměnitelnost nebo klamavost takového názvu⁶

K zápisům do veřejného rejstříku

Veřejný rejstřík vznikne na základě nového zákona, jehož vydání úprava NOZ předpokládá. Do účinnosti tohoto nového zákona (zatím není hotový) podléhají spolky registraci podle zákona 83/1990 Sb. o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů – tj. registrují se u ministerstva vnitra⁷. Z pohledu stávajících spolků je toto ustanovení důležité především kvůli povinnosti nechat zapsat do veřejného rejstříku své organizační jednotky s právní subjektivitou (od účinnosti NOZ považované za „pobočné spolky“), jestliže mají dále v souvislosti se (hlavním) spolkem existovat a mají mít nadále právní osobnost (tedy způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti). **Návrh na zápis pobočného spolku do veřejného rejstříku musí**

6 Např.: Pokud občanské sdružení do účinnosti NOZ používalo ve svém názvu slovo „svaz“ a není zároveň spolkem, který vytvořily jiné spolky (protože NOZ počítá s označením „svaz“ pro spolky, které jsou nebo budou vytvořeny jinými spolky k uplatňování jejich společného zájmu – viz. ustanovení § 214 odst. 2 NOZ), mělo by svůj název v poskytnuté 2-leté lhůtě změnit, tj. uvést svůj název do souladu s ustanovením NOZ o názvu spolku - § 216 NOZ, ale vyhoví-li zároveň ustanovení § 3042 – tedy užívá název dlouho, název je příznačný atd. - nemusí svůj název měnit; bude-li věc sporná, bude muset rozhodnout soud.

7 ustanovení § 3048 NOZ

hlavní spolek (jeho statutární orgán) podat do tří let od účinnosti NOZ – tj. do 1. 1. 2017⁸

K orgánům spolku

Úprava orgánů spolku – jejich druhy, složení, způsob rozhodování, pravomoci a další podrobnosti - je v mnohém shodná s obecnou úpravou orgánů právnických osob. Je tedy třeba vyjít z úpravy obecné a zohlednit úpravu zvláštní. Jinak řečeno, bez znalosti obecné úpravy (ustanovení § 151 a násl. NOZ), nelze správně aplikovat úpravu zvláštní (ustanovení § 243 a násl. NOZ).

4. 2. DISPOZITIVNÍ USTANOVENÍ

Všechna ustanovení, v nichž je uvedeno, že jejich obsah „lze použít“ nebo „platí pokud stanovy spolku neurčí jinak“, nebo že „stanovy mohou určit“, nebo že „stanovy určí“ jsou ustanovení dispozitivní – tedy ustanovení, jež stanoví zákonnou úpravu, která platí pro spolek pouze v případě, že nepoužije obsah jiných ustanovení nebo si příslušné vztahy neupraví stanovami jinak.

Dispozitivně je tak upraveno zejména:

- možnost založit spolek „ustavující schůzí“
- možnost založit „pobočný spolek“
- možnost zavést různé druhy členství ve spolku (a případně i spojit s nimi různá práva a povinnosti)
- možnost určit jiné způsoby vzniku členství než přijetím za člena
- možnost stanovit členský příspěvek
- možnost vést „seznam členů“ – jako institut podléhající režimu zákona o ochraně osobních údajů a stanovami určit zda bude či nebude zpřístupněn
- možnost stanovit konkrétní podmínky pro zánik členství kromě vystoupením či vyloučením a i v rámci těchto dvou institutů stanovit vlastní konkrétní pravidla, pro jejich aplikaci
- možnost upravit stanovami působnost jednotlivých orgánů spolku a kromě „povinných“ orgánů zřídit i „volitelné“ pokud je potřebuje – tj. kontrolní komisi, rozhodčí komisi (i působnost těchto orgánů může být upravena dle vnitřních potřeb konkrétního spolku – pouze však v mantinelech zákonné úpravy NOZ)
- možnost upravit stanovami podrobnosti průběhu zrušení spolku s likvidací

Poznámky k některým shora uvedeným dispozitivním ustanovením NOZ o spolecích:

K možnosti založit spolek ustavující schůzí

Není sice institut aktuální pro stávající občanská sdružení, ale lze na něm dobře interpretovat potřebu seznámit se dobře s novou zákonnou úpravou spolků – při bližším prostudování ustanovení o ustavující schůzi lze konstatovat, že i při tomto způsobu založení spolku musí být dodržena všechna kogentní ustanovení týkající se založení spolku zakladateli – v podstatě se změní proces založení Spolku, nikoliv

8 ustanovení § 3045 odst. 2 NOZ

výsledný výstup; k tomuto závěru však bez komplexnější znalosti ostatních ustanovení o spolcích jen stěží dospějete...

K pobočným spolkům

Pobočné spolky si zaslouží zvláštní pozornost, proto jsou poznámky uvedeny níže v samostatném odstavci – viz odst. 4. 2. 1.

K členství ve spolku

o přijetí za člena spolku **rozhoduje** orgán spolku – a to „nejvyšší orgán“ pokud stanovy neurčí jiný. Členství ve spolku tedy nevzniká samotným „podáním přihlášky“ (tj. projevením vůle stát se členem spolku), ale až rozhodnutím orgánu spolku.

Primárně se členství ve spolku váže na osobu člena a nepřechází na jeho právní nástupce, ale stanovami to může být upraveno i jinak.

Změna práv a povinností členů je možná, ale buď musí být předem stanovami určeny podmínky, za nichž je možné práva a povinnosti členů měnit nebo musí se změnou souhlasit většina členů, jichž se změna týká.

K seznamu členů (§ 236 NOZ)

Předně je důležité, že vedení seznamu členů není povinností spolku. Dá se ale předpokládat, že spolek seznam povede, přinejmenším pro přehled o počtu svých členů, a v tom případě musí být vedení seznamu podloženo ustanoveními stanov.

Pokud spolek povede seznam členů, je třeba mít na paměti, že se v souvislosti s tím stává **správce osobních údajů** svých členů **ve smyslu zákona**

č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů ve znění pozdějších předpisů. Ze zákona pak vyplývají pro spolek práva a zejména povinnosti, které je třeba znát, aby se při zpracovávání osobních údajů nedopouštěl jejich porušování a nevystavoval se nebezpečí postihu ze strany Úřadu na ochranu osobních údajů. Samozřejmě, že úprava vedení seznamu členů, podmínky zapisování a výmazu osob v seznamu, otázka zpřístupnění seznamu členů, poskytování výpisů ze seznamu členů, všechny tyto otázky, jejichž **úpravu stanovami zákon předpokládá**, musí být **v souladu s podmínkami zákona o ochraně osobních údajů**.

K likvidaci spolku

Využít možnost vytvořit vlastní podrobnější pravidla likvidace spolku je velmi žádoucí. Jen spolek sám může zohlednit konkrétní potřeby a stanovit pro sebe účelná pravidla likvidace (přinejmenším pravidla naložení s likvidačním zůstatkem – tj. majetek, který na konci likvidace zbyde). Jen tak může být zajištěno, že případná likvidace spolku proběhne v souladu s účelem, pro který byl spolek založen (např. stanovy mohou určit, že likvidační zůstatek může být převeden jen na spolek s obdobným předmětem činnosti) a v souladu se zájmy všech členů spolku (např. pro přijetí rozhodnutí o likvidačním zůstatku bude stanoven vyšší počet hlasů než pro rozhodnutí, která se týkají běžných záležitostí spolku). Pravidla stanovená zákonem jsou nezbytným minimem, které slouží hlavně tomu, aby nedošlo k zániku spolku bez předchozího vypořádání s třetími subjekty (tj. především dlužníky a věřiteli spolku). Spolkem stanovená pravidla nad rámec zákonné úpravy mohou vnést do procesu likvidace další rozměr, nazvala bych ho „interní“, který obecná úprava v zákoně nepostihne (např. způsob vypořádání vzájemných vztahů hlavního

a pobočného spolku při likvidaci pobočného spolku). Považuji za nesporné, že pokud stanovy takové „upřesnění“ obsahují a je-li kvalifikovaně formulováno, likvidaci to urychlí – např. tím, že odpadnou třecí plochy, výkladové nesnáze ohledně možnosti naložení s majetkem Spolku nebo pobočného spolku v rámci likvidace apod.

4. 2. 1. POBOČNÉ SPOLKY (§ 228 – § 231 NOZ)

Vznik pobočného spolku je podmíněn založením ve stanovách hlavního spolku. Stanovami hlavního spolku může být pobočný spolek přímo založen nebo v nich může být určeno, jakým způsobem se pobočný spolek zakládá a který orgán rozhoduje o jeho založení, zrušení nebo přeměně. Pobočný spolek má právní osobnost odvozenou od hlavního spolku (tj. pro jeho založení nemusí být splněny zákonné podmínky pro založení Spolku – 3 osoby, stanovy, ..., protože je založen na základě stanov hl. spolku). V dalších ustanoveních stanov je pak třeba upravit všechny podrobnosti fungování pobočného spolku, protože zákon zvláštní úpravu o těchto poměrech neobsahuje.

Zřejmě nejzásadnější otázkou, kterou stanovy mohou upravit, je, v jakém rozsahu může pobočný spolek mít práva a povinnosti a nabývat je. Především jde o vymezení právních jednání, která pobočný spolek nemůže vykonat bez předchozího „schválení“ hlavním spolkem⁹. Zároveň sem patří i všechny záležitosti, které mají být upraveny hlavním spolkem pro všechny pobočné spolky „stejně“ (např. organizační struktura, vznik a zánik členství v pobočném spolku – pozor na ustanovení § 234 – má se za to, že vznikem členství v pobočném spolku vzniká i členství v hlavním spolku; to platí i o zániku členství, vázanost interními předpisy hlavního spolku).

Zčásti samostatné téma tvoří otázka **ručení hlavního spolku za dluhy pobočného spolku**¹⁰. Ze zákona vyplývá, že z právních jednání **vzniklých před zápisem pobočného spolku** do veřejného rejstříku je hlavní spolek oprávněn a zavázán společně a nerozdílně s pobočným spolkem. Tato část zákonné úpravy poměrů hlavního spolku a jeho pobočného spolku je kogentní, nelze ji tedy nijak měnit. Důvodem je jednoznačně především právní jistota třetích subjektů, které před zápisem pobočného spolku do veřejného rejstříku (tj. před vznikem jeho právní osobnosti) s pobočným spolkem jednají (např. o nájmu nebytových prostor pro umístění sídla pobočného spolku).

Ode dne zápisu pobočného spolku do veřejného rejstříku ručí hlavní spolek za dluhy pobočného spolku v rozsahu určeném stanovami.

Má-li být úprava poměrů pobočného spolku funkční, musí být komplexní. Vytvořit takovou úpravu není jednoduché (např. ustanovení § 240 předpokládá, že o vyloučení člena rozhoduje statutární orgán, pokud stanovy neurčí orgán jiný – ale v praxi většinou rozhoduje spíše orgán nejvyšší – členská schůze, valný sněm, shromáždění apod. proto je potřeba tuto skutečnost ve stanovách upravit, protože jen tak je možné zachovat stávající stav).

9 např. stanovy určí, že pobočné spolky jsou oprávněny zavazovat se bez souhlasu hlavního Spolku jen do výše svého jmění; závazky přesahující tuto hodnotu mohou převzít jen s předchozím souhlasem hlavního Spolku a nedostatek tohoto předchozího souhlasu vylučuje jakoukoliv odpovědnost hlavního Spolku za závazek pobočného spolku

10 viz. ustanovení § 229 odst. 4 NOZ

Apeluji proto na všechny, kdo se budou zabývat aktualizací, popř. vytvářením stanov Spolku, který má organizační jednotky s právní subjektivitou, aby při aktualizaci těchto ustanovení stanov věc nepodcenili, a konzultovali jejich obsah i znění s odborníky z oboru práva.

5. SPOLEK PODLE NOZ, ANEB KDYŽ STANOVY „MLČÍ“

Pokud bude stanovami upraven jen „nezbytný“ základ, bez kterého nemůže být spolek ani založen, ani dál existovat¹¹, podléhají i další záležitosti spolku zákonné úpravě. Tedy i přesto, že stanovy výslovně nic nestanoví, jsou další pravidla, která na spolek dopadají. V porovnání se současným stavem zákonné úpravy jsou tato pravidla nová nebo podrobnější. Nová úprava v NOZ jednoznačně klade větší nároky na dobrou znalost zákonných ustanovení, aby organizace a fungování spolku byly v souladu se zákonem.

Zákonem stanovené minimum, který pro spolek platí, pokud **nemá poměry upraveny svými stanovami jinak**, je zejména:

- o přijetí za člena spolku rozhoduje nejvyšší orgán spolku
- omezit práva nebo rozšířit povinnosti členů spolku lze jen se souhlasem většiny členů
- členství ve spolku zaniká vystoupením, vyloučením nebo pokud člen nezaplatí členský příspěvek (ani v přiměřené náhradní lhůtě, kterou mu ve výzvě spolek stanoví)
- spolek může vyloučit člena, který závažně porušil povinnost vyplývající z členství a ani po výzvě spolku v poskytnuté přiměřené lhůtě nezjednal nápravu (výzva je nutná jen pokud lze porušení povinnosti odčinit)
- o vyloučení člena rozhoduje statutární orgán
- návrh na vyloučení člena může podat písemně kterýkoliv jiný člen
- nejvyšším orgánem spolku je členská schůze
- pro svolání, zasedání a rozhodování kolektivních orgánů spolku se použijí ustanovení § 156 a § 159 odst. 2 a přiměřeně i ustanovení o členské schůzi
- statutární orgán (nebo členy statutárního orgánu) volí a odvolává členská schůze
- funkční období členů statutárního orgánu je 5 let
- do působnosti členské schůze náleží určit hlavní zaměření činnosti spolku, rozhodovat o změně stanov, schválit výsledek hospodaření spolku, hodnotit činnost dalších orgánů spolku i jejich členů a rozhodnout o zrušení spolku s likvidací nebo o jeho přeměně
(+ další podrobnosti o členské schůzi jsou upraveny ustanoveními §248 – 257 NOZ)
- likvidační zůstatek spolku se statusem veřejné prospěšnosti lze použít jen k veřejně prospěšným cílům
- likvidační zůstatek spolku bez statusu veřejné prospěšnosti, který nelze vypořádat v souladu se stanovami (např. proto, že ustanovení ve stanovách není), nabídne likvidátor spolku s obdobným účelem, obci, na jejímž území má zrušený spolek sídlo nebo jej nabude kraj, na jehož území má likvidovaný spolek sídlo (pořadí subjektů je zákonem stanovené)

11 tj. minimální zákonem stanovený obsah stanov - název a sídlo spolku, účel spolku, práva a povinnosti členů vůči spolku, popř. určení způsobu, jak budou práva a povinnosti členům spolku vznikat a určení statutárního orgánu

6. ZÁVĚR

I přes to, že úprava zakotvená v NOZ „zatíží“ všechny, kdo se zaslouhují o fungování občanských sdružení a v budoucnu spolků, je snad přínosem a umožní, aby se spolky staly subjekty snadno akceptovatelnými jinými subjekty při jednáních a spolupráci. Ráda bych ještě zdůraznila, že zákonné podmínky jsou NOZ sice nastaveny mnohem přísněji, než tomu bylo dosud, ale přeci jen tato úprava poskytuje určitou „volnost“, která umožňuje zachovat současný stav vnitřních poměrů občanských sdružení, protože ustanovení jsou převážně dispozitivního charakteru. Vztahují se tedy na spolek jen pokud si poměry neupraví stanovami jinak (Díky za to všem, kdo se aktivně podíleli na připomínkování textu zákona v rámci zákonodárského procesu). Vyplývá z toho potřeba důkladněji propracovat ustanovení stanov, aby v nich bylo jednoznačně a komplexně zachyceno, co si spolek nastavil. Každopádně ale není potřeba všechno zásadně měnit k obrazu ustanovení NOZ.

Inu, dejte se do toho a kdyby něco nešlo, konzultujte věci s odborníky. Každé občanské sdružení je originál, a tak je potřeba se mu zvlášť věnovat. Hodně trpělivosti a vytrvalosti a ono to půjde. Jo a taky hodně času...

V Praze 15. 2. 2013

Mgr. Alena Hájková

Česká rada dětí a mládeže

Senovážné nám. 977/24
116 47 Praha 1

telefon: 234 621 209

fax: 234 621 541

e-mail: sekretariat@crdm.cz

web: www.crdm.cz